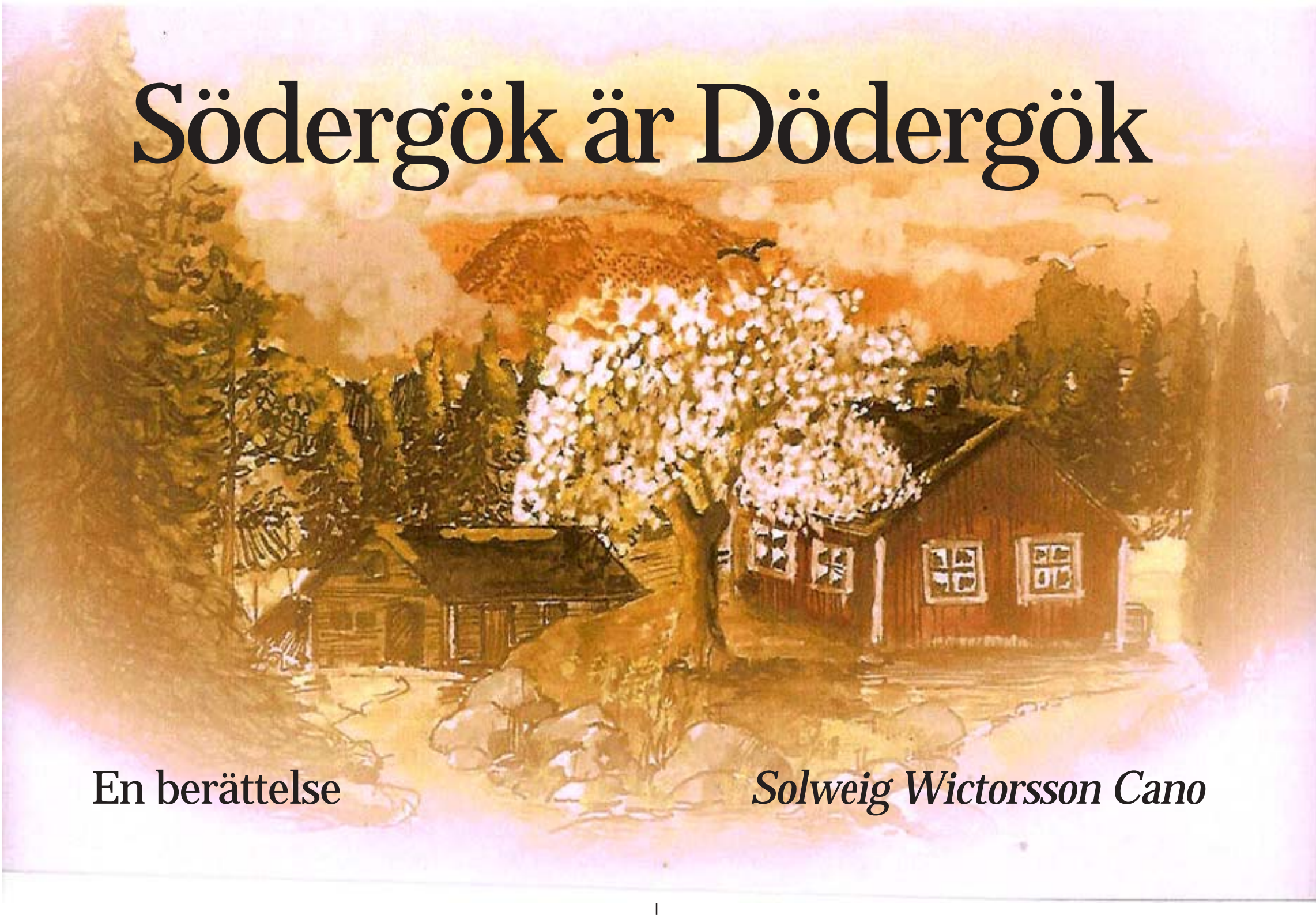

Södergök är Dödergök

En berättelse

Solweig Wictorsson Cano

DENNA BOK FINNS ENDAST I LÄS EN BOK

Södergök är Dödergök

En berättelse

Solweig Wictorsson Cano

© Solweig Wictorsson Cano (text och bilder).

-

Bäckens klara vatten svalkade hans brännheta läppar. Och han lät det rinna nerför strupen, ner längs halsen, ner till den blodiga skjortan och han såg hur vattnet färgades rött där han stod , det var rena blodbadet tänkte han.. men var hade han sina kängor...

Och var hade han lagt felan?

Hon visste att hon inte borde ha stannat och lyssnat på vad Karin hade att berätta. Hela vägen fram till handelsboden hade hon sedan gått som i dvala. Orden, de hemska orden hon hört, rev och slet fortfarande inom henne. Varför hade hon stannat? Varför hade hon inte bara struntat i Karin och fortsatt sin väg till handlarns?

Nej, hon hade stannat när hon hört hur någon ropat hennes namn och hon känt igen Karin, storbondens piga, viftande och hojtande en bit upp mot backen till kyrkan.

—Josefin! Jag har nyheter. Stanna, hör du!

Karin hade sprungit fram till henne, andfädd redan efter några steg. Jo, hon hade det bra hos storbonden hon, det kunde man se på den rundhylta gestalten, de friskt rödblommiga kinderna och just nu glittrande ögon. Måste ha varit rena skadeglädjen kunde hon inte låta bli att tänka.

— Josefin, har du hört?

Orden kom i flämtningar, det hade tagit en stund innan Karins röst var normal igen. Josefin hade stannat upp och satt ner korgen med lillflickan intill kyrkogårdsmuren, och väntat tills Karin kommit närmare.

— Nej, vad skulle jag ha hört däruppe i skogen? Vad är det som hänt?

Hon såg på pigan som nu kommit närmare och flämtande försökte hitta sin andning igen efter den korta sprängmarschen nerför backen. Josefin kände hur en iskall ilning drog genom ryggraden, en aning, ett vetande som hon inte ville kännas vid. Något hade hänt!

— Men stanna då Josefiin!! Josefin! Hör du inte!

Hon hade lyft upp korgen med lillflickan och fortsatt att gå utefter vägen ner mot handlarns hus. Pigan hade jämt göra att hålla jämna steg med Josefin.

Det var en skön dag i början av maj. Grönskan hade redan börjat spira i Roslagens nejder. Solen värmde gott och de hemska dagarna och nätterna under den genomlidna vintern kunde gömmas långt bak i minnet.

Hade hon inte varit så orolig och förtvivlad hade hon kunnat njuta än mera av den sköna värmen. I

morse hade hon efter ännu en sömnlös natt fylld av barnskrik och oro bestämt sig för att ta sig ner till byn. Hon hoppades fortfarande på brev. Från honom naturligtvis men också ett ord från far och mor hemma i Lunda.

Hon kände hur ledsamheten fyllde hennes ögon med tårar. Så ensam. Men där fanns också något nytt blandat med ilskan som nu växte sig allt starkare inom henne. Rädsla, ja det var den som nu gjorde henne så arg. Vad ville hon nu, den där Karin? Vad kunde hon ha för nyheter att komma med? Om Joel! Det kändes inte bra... hon ville inte veta. Något hade hänt, som Karin kände till. Varför anade hon oråd?

Visst hade de haft det svårt tidigare. Egentligen hade det alltid varit svårt. Ett hårt liv tillsammans med honom så länge hon kunde minnas. Åren på Tunet, det lilla torpet på Gräsö hade kanske varit de bästa. Där hade barnen haft det bra. Olle och Britta hade vuxit till sig riktigt bra och så hade de fått Kristina eller Lill-Stina som hon kallades. Varför hade de kommit hit till Johannesberg? Varför hördes han inte av?

Hon började bli riktigt orolig. Den lilla maten som fanns kvar skulle inte räcka länge till. Många mun-

nar att mätta och så djuren. Snart skulle hon bli tvungen att sälja kon. Pengarna han lämnat innan han gav sig iväg i vintras var för länge sedan slut. Hade det inte varit för handlarn och hans fru så hade de svultit ihjäl. Hon visste att hon borde äta och få i sig litet mera, men det var ju viktigare att barnen fick sitt, så... fast det gjorde henne tröttare än vanligt... och det onda kom allt oftare.

Och nu var hon rädd. Parets godhet och vilja att hjälpa skulle inte räcka så länge till. Det var bistra tider för de flesta. Bondhustrun som erbjudit henne tjänsten hade klagat på henne den sista tiden. Josefin var för trött. Orkade inte med de tyngre sysslorna. Men det var nog inte bara det som gjorde att de inte ville ha henne kvar längre. Så var det ju lillan som måste ha sitt och de andra barnen.

Om han inte kom tillbaka snart med pengar till föda åt barnen skulle hon inte klara det. De skulle hamna på fattighuset. Barnen skulle tas ifrån henne och utackorderas. Och vad skulle det bli av den lilla Malin? Men henne måste hon väl få behålla. Hon ammade ju fortfarande.

Det bultade över tinningarna. Värken i underlivet gjorde sig också tillkänna. Hungern slet i henne och tankarna blockerades stundtals av rädslan. Det måste ha hänt något förfärligt! Hon visste det! Hon kunde

känna det inom sig. Var hade han blivit av, hennes Joel?

När arbetstillfällena runt bygden tröt och till sist upphörde hade han börjat prata om att flytta igen. Den här gången hade hon protesterat. Hon hade ju fött den minsta och var fortfarande svag, vintern stod för dörren och barnen skulle inte klara att ge sig ut på vägarna igen. Lill-Stina var ju bara ett par år.

Så han gav sig av ensam, till Dannemora. Han hade hört att de sökte jordbruksarbetare där. Annars skulle han alltid kunna få arbete i skogen eller gruvan. Fiolen tog han med sig för en eller annan spelning skulle han säkert kunna få på något bröllop eller någon begravning, trodde han. Han skulle skriva så fort han kunde och han skulle skicka pengar.

Det hade han lovat. Och den första tiden hade det kommit brev. Brev med några riksdaler och hälsningar om att han hade fått arbete hos en bonde i Dannemora. Men nu var det länge sedan hon hört av honom. Hon visste att det inte bara var de trytande arbetstillfällena som gjort att han gav sig iväg. Nej, det brann en eld inom honom, en rastlöshet som han inte rädde över. Det visste hon.

Han var en orolig själ som inte kunde stanna på ett ställe någon längre tid. Likt en tattare var han tvingad att dra ut på vägarna. När hon fått veta att

hans far som arbetade hos en snickare på Engsö Slott hade erbjudit att försöka ordna arbete åt honom där eller hos någon bonde i trakten, och han avböjt, hade hon blivit rosenrasande. Nej, han ville inte veta av några allmosor...

Vattnet i bäcken var isande kallt, detta till trots stegade han rakt ut i den smala bäckfåran. Det sved och brände i hans misshandlade fötter. Han böjde sig fram, kupade händerna, fyllde dem och drack i häftiga klunkar. Såg att vattnet som dropnade från hans händer inte var klart och rent. Levrat blod blandade sig med de klara dropparna. Bäckvattnet hade löst upp de svarta fläckarna av stelnat, levrat blod som täckte hans händer. Förvånat såg han ner på sina händer. Var han skadad? Nej, han såg inga stora sår men den sista biten hade han sprungit genom skogen, över ängar, genom enris och slånbarssnår och taggarna hade rivit upp skinnet på hans bara armar.

Solen stod redan högt på himmelen och värmden nu hans frusna lemmarna och tröttheten bedövande. Han måste få sova. Joel såg sig om efter en plats att

vila på. En mossbelupen bergshylla ovanför bäcken fann han riktigt inbjudande och klättrade med visst besvär upp dit och slog sig ner, han var tröttare och svagare än han väntat sig. Så skönt att kunna slumra till en stund. Han lutade huvudet bakåt mot den kalla hårda klippväggen och önskade att han hade haft något att äta, att hans stökiga hjärna skulle lämna honom i fred, och började vänta på en sömn som inte ville infinna sig. Tankarna på finskan och det olyckssaliga som hänt i Dannemora lurade runt hörnet och han fick anstränga sig hårt för att de inte skulle ta över helt.

Han var rätt säker på att det inte var så långt kvar nu. Stugan måste ligga någonstans i närheten. Hur långt hade han gått, måntro?

Eller faktiskt sprungit. Säkert åtskilliga mil sedan sista skjutsen med den där bonden som han mött på landsvägen och som skulle till slaktarn med kon sin.

— Har du kommit långt ifrån? hade gubben undrat och nyfiket kikat på den ömkliga figuren som stoppat honom och bett om skjuts. Och sedan blängt på honom med något misstänksamt i blicken. Miss-tänkte han något? Nej, han kunde ju inte veta! Men

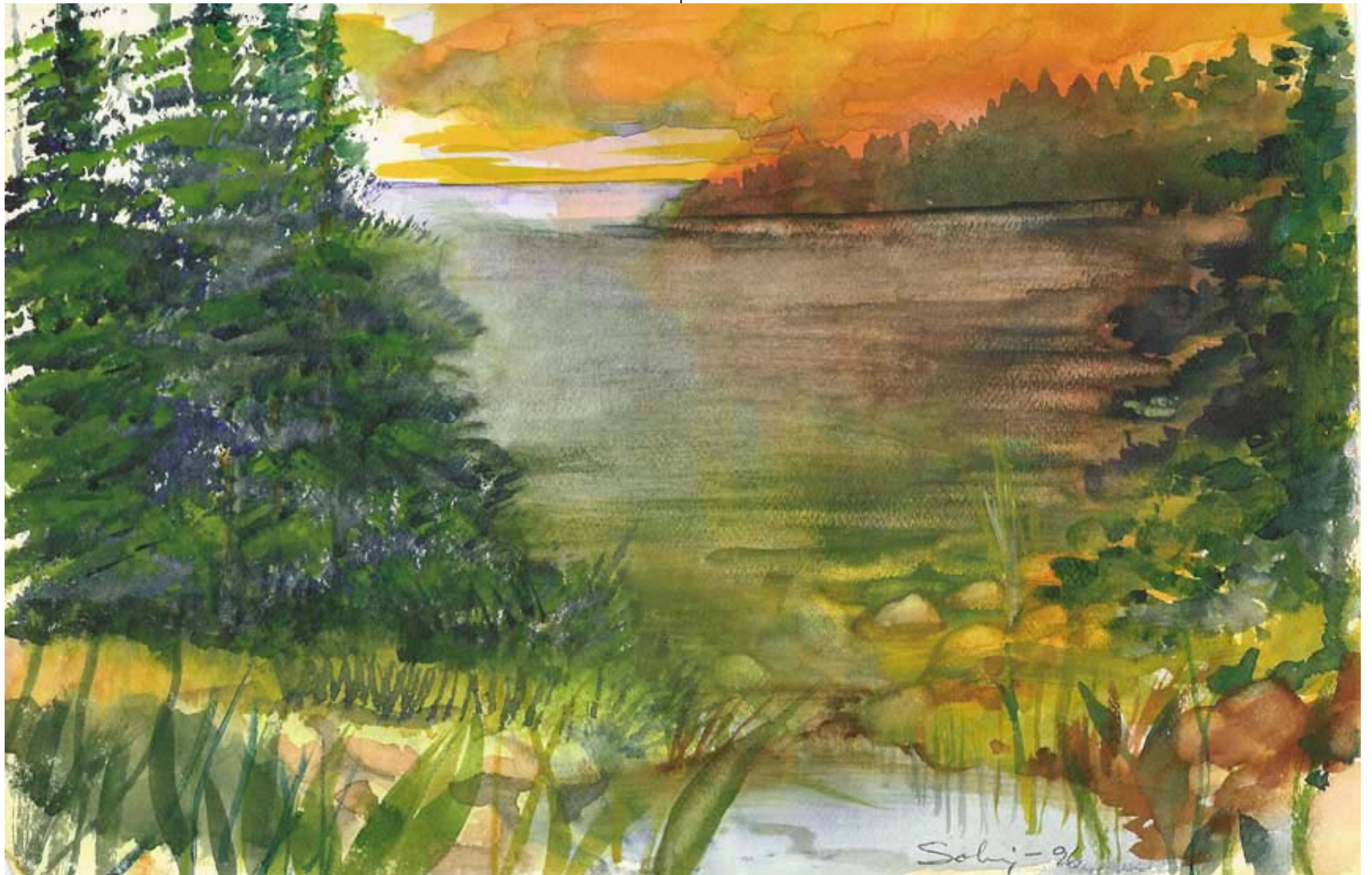
Joel insåg att hans sjaskiga mörka och trasklädda gestalt måste förete sig en aning underlig.

— Har varit på jobb i Värmland, hade han ljugit och sedan inte sagt mera. Vad angick det gubben var han hade varit. Säkrast att inte säga för mycket. Han svarade korthugget och hoppades därmed att det skulle bli slut på frågandet. Han varken orkade eller ville prata med bonden, han hade bara hoppat upp på kärran och klämt in sig bredvid kon. Fiollådan hade han pulat in bakom ryggen.

Felan var han rädd om. Den hade han haft med sig när han lämnade torpet för fem månader sedan och det var hans käraste ägodel. Den enda riktigt värdefulla, tänkte han.

Åkturen hade skett under tystnad. Bonden ställde inga fler frågor och Joel hade till sist somnat. De hade kommit fram till byn och Joels skjuts var över.

Han hade ingen aning om var han befann sig och vågade inte fråga. Tackade gubben för skjutsen och fortsatte sin vandring genom byn. Bara att fortsätta sin ensamma färd utmed landsvägen och hoppas på en ny skjuts av någon vänlig själ. Det räckte väl med att veta att han var på väg åt rätt håll. Hem! Hem till Josefin och barnen.

Han fick ingen mer skjuts. Sent på eftermiddagen hade han kommit fram till en gård. Skulle han våga be om något att äta? Magen skrek av hunger. När hade han fått i sig något ätbart? Det mindes han inte. En kvinna kom ut ur lagår'n, kånkande på en mjölkspann. Fick syn på Joel och skyndade på sina steg upp mot boningshuset. Nej! Han tordes inte fråga. Så stannade hon upp, ropade något till honom:

— Vänta lite! tyckte han sig höra innan hon försvann in i huset.

Kvinnan hade kommit ut igen och vinkat honom till sig. Hon hade sedan räckt fram ett fat med en bit bröd och en potatis och en bit späck.

- Se här! Du ser ut att behöva det. Vatten kan du ta i brunnen!

Det går bra att sova på höskullen, hade hon fortsatt och nickat bort mot lagårn. Men i morgon bitti måste du ge dig av. Vi har inget mera att erbjuda här på gårn.

Han skämdes. Så han skämdes! Att behöva tigga mat och husrum. Men hade varit för utschasad för att orka vara stolt och tacka nej. Och hungrig var han sannerligen. Nattsömnen hade gjort honom gott. Konstigt nog hade han sovit. I det närmaste ostört.

I gryningen hade han funnit ett knyte bredvid

brunnen med en brödbit och en bit salt fläsk. Han tackade Gud för den givmilda moran, vaskade av sig det värsta, tog sitt knyte och fiolen och gav sig av. Ut på landsvägen. Visst borde han ha frågat henne var han befann sig men hon hade inte synts till.

Han hade gått och funderat när han plötsligt överaskats av ett störtregn. Utan att han lagt märke till det hade det blivit alldeles mörkt. Himlen täcktes av tjocka svarta åskmoln. Det öste ner. Vårregn. Bra för potatisen! Vilken djävla potatis? Inte hans i alla fall. Det var längesedan han hade haft någon potatisåker att grubbla över. Inte mycket annat heller, annat än elände. Eländes elände, det ena efter det andra. Men nu skulle han hem. Det fick bli som det blev. På något sätt skulle de väl klara av det. Kanske kunde han få plats någonstans där hemikring, annars fick de väl ge sig ut på vägarna igen. Nu orkade han inte tänka på annat än att han längtade så förtrivlat efter sin Josefin och barnen.

Han hade inte brytt sig om hennes ilska. Inte en enda gång hade han protesterat mot hennes vägran att följa med. Inte gjort något som helst försök att övertala henne att ge sig ut på landsvägen igen. Visst förstod han att det inte gick

för sig att ta med henne och barnen den här gången. Fast hon tyckte att han gav upp lite för lätt och ibland under de sömnlösa nätternas grubblerier kunde hon till och med få för sig att han hade övergivit dem, att han inget hellre ville än komma iväg från dem. En hustru som ju faktiskt var mycket äldre än han själv, och stugan full av skrikiga ungar, fattigt och eländigt. Men hon ville inte tro det. Nej, deras kärlek till varandra var starkare än någon annans. Hade de inte klarat av alla hinder för att de skulle bli tillsammans? Hennes föräldrar till exempel. De som gjort vad som stod i deras makt för att hindra deras kärlek. Hindra att deras Josefin skulle falla för en kringdragande spelevink.. En brunögd, svarthårig vallondräng!. Och det här med Kalle, hennes son. Joel hade aldrig visat eller sagt något om att hon hade barn. Aldrig frågat... Han hade bara funnit sig. Gråtklumpen i halsen gjorde riktigt ont.

Karin berättade med andan i halsen om det hon råkat höra. Nej, hon hade inte tjuvlyssnat. Hon hade bara råkat komma förbi hönshuset där hennes husbondfolk hade stått och pratat om ett brev som kommit från en landsfiskal i ... hon trodde det var Dannemora, lösryckta ord som mordbrand, försvunnen... och så Joels namn och hon var inte dummare än att hon förstod att landsfiskalen letade efter Joel i samband med en mordbrand i Danne-mora. Det var nyheter det! Sedan hade hon sett Josefin komma där nere på vägen vid kyrkan. Vilken tur!

—Är det inte hemskt! Hiskeligt!! Tror du att han har gjort 'et?.

Karins iver att berätta om det hon hört fick hennes ansikte att blossa och ögonen att tindra. Egentligen menade hon inte att vara grym, men det var ju för hiskeligt. Och det var ju Joesefins Joel. Hon kunde

inte låta bli att upprepa orden om och om igen..

— Tror du han har gjort 'et?

Josefin hade inte svarat. Inte ett ord. Bara vänt och fortsatt på vägen ner mot handelsboden.

—Men Josefin, hur är det fatt?

Handlarn som just varit på väg ut på trappen såg oroligt på henne samtidigt som han höll upp dörren och släppte in henne i affären.

- Du är ju helt vit i ansiktet flicka lilla, kom och sitt här på pallen och ge mig flickungen din!

Han fyllde vattenskopan och räckte fram den med ett stort leende .

- Se här, drick nu litet vatten, det gör dig gott!

Han sträckte sig efter Malin, lyfte upp lillungen och hissade henne upp i taket så hon kiknade. Han var en snäll och hygglig karl, handlarn. Hade alltid ett vänligt ord att ge sina kunder.

Det kalla vattnet rann ner genom strupen och fick hennes hjärnceller att kvickna till. Men Karins ord virvlade fortfarande runt.

- Har det kommit något brev till mig?

Rösten hennes lät så annorlunda, hes och ynkelig. Handlarn skakade på huvudet, lutade sig fram mot Josefin och tog hennes hand.

— Det kommer nog endera dagen ska du se!

Han log mot henne.

— Men säg mig nu hur det står till med dig, flicka! Har det hänt något?

Och så hade hon berättat om mötet med Karin och vad Karin sagt. Skammen sköljde plötsligt över henne och hon skyndade sig att tillägga,

— Men jag tror inte på't! Det kan inte vara sant! Varför skulle landsfiskalen leta efter Joel?

Hennes Joel! Inte skulle han kunna göra något så hemskt!

Handlarn höll med om att det lät otroligt. Han hade själv inget hört om något dylikt och att Karin var en riktig sladdertacka, det visste ju alla!

— Oroa sig inte! Karin har säkert hört fel, fortsatte han och plockade fram en pappersstrut. Han lämnade över barnet till Josefin och fyllde så struten med karameller.

— Här! Varsågod! Ta en karamell nu! Resten tar hon hem till barnen i stugan!

Handlarns Tekla kom in i boden och lyste upp i ett stort leende när hon såg Josefin och barnet.

— Men ser man på! Vi har storfrämmande! Tekla såg på den tunna kvinnan som satt där med barnet i knäet och fortsatte,

— Herre jistanes! Josefin blir ju magrare för var

dag som går, vilket elände!

Själv var hon en storvuxen grann kvinna i kring de femtio. Det redan gråstrimmiga håret hade hon uppsatt i en stram knut mitt uppe på hjässan. Den generösa munnen log mot Josefin och hon gav henne en hastig men varm kram innan hon försvann bakom bodens skrank och skyndade sig att plocka fram en bit salt fläsk, litet talg och en korv. Så öste hon upp litet socker i en strut och lade sedan ner allt i korgen tillsammans med karamellstruten.

De hade inte begåvats med några barn, handlarn och hans Tekla. Det var deras stora sorg, så när Josefin och Joel flyttat in i det lilla torpet uppe i skogsgläntan med sin barnaskara och sedan kommit för att handla och bekanta sig hade de genast blivit goda vänner. Det unga paret var alltid glada och vänliga. De visste inte riktigt vad det var som de tyckte så mycket om hos Josefin och Joel, kanske var det just deras ljusa sinnelag, men det kunde ju också hända att det var det här med barnen som ju fyllde boden med glada skratt och kvitter när de kom för att handla.

När Josefin skulle till att föda hade det varit Tekla som Joel bett om hjälp när de förstätt att tiden var inne. Inte var det bara för att de var närmsta grannar, nej det fanns en vänskap mellan dem, de litade på varandra.

Joel var en pratsam, gladlynt man. En stilig karl. Med en vacker fru. Jo, för Josefin var vacker, till och med nu när hon bara var skinn och ben var hon vacker. Fina drag, violblå ögon och ett mjukt böljande hår med kastanjebruna lösa lockar. Håret var alltid välskött och kläderna rena.

Tekla visste hur mycket Josefin hade att stå i och förundrades över hennes förmåga att visa upp ett glatt sinnelag, trots allt slit och elände. Men idag var hon inte sitt vanliga jag, det kunde hon se. Näja, tids nog fick hon väl veta.

Hon gick ut i köket och hällde upp tre koppar ur kaffepannan på spisen. Tog en sockerbit mellan tänderna och sög i sig lite kaffe genom sockerbiten, lade upp ett par skorpor och en veteskiva och ställde iordning brickan som hon bar ut i handelsboden.

— Skulle det smaka med en kaffetår, kanske?

Josefin brukade inte tacka nej till en kopp riktig Java. Det gjorde hon inte nu heller. Och de fick sig en förtjänt paus. Just innan Josefin tackade för sig och reste sig för att gå, smög Tekla ner en liten blåmönstrad plåtburk med lite kaffebönor i korgen.

— Så fort brevet kommer skickar vi bud, sa handlarn.

Genomblöt och med en dundrande huvudvärk hade Joel sökt skydd under ett träd vid vägkanten. Det ville inte sluta regna och han blev sittande under trädet till långt fram på kvällen. Mörkret slöt sig omkring honom. Han åt litet av innehållet i knytet och när han ätit tog han fram felan. Han smekte den blanka nötta fiolen, balanserade stråken ... Nej, han kunde inte.. det tog emot.. kanske skulle han aldrig spela mera. Bättre då att vila litet till.. det var inte så illa där under den yviga granen. De nedersta grenarna gav gott skydd mot regnet och marken var en aning fuktig men inte blöt. Kylan var värre.

Det var tidigt på året och tjälen hade ännu inte försvunnit på sina ställen. Han bröt av några grankvistar och ordnade till en knölig bädd. Men sömnen ville inte komma. Hemska tankar, minnesbilder sköt fram

som blixtar, och hans ögon såg trots att de var slutna. Rök och eld. Hela huset brann! Flammor, eldröda flammor, och så skriket. Finskans förtvivlade rop på hjälp inifrån sovrummet ekade fortfarande i hans värkande skalle. Men han hade ju inte kunnat göra något. Det fanns ingen möjlighet att han hade kunnat hjälpa henne.. Han hade försökt! Om och om igen hade han försökt nå fram till henne, men hettan och elden hade hindrat honom varje gång. Till sist hade hon blivit tyst!

När han sett folk komma tillskyndande hade han sprungit därifrån. Han hade aldrig menat... det hade aldrig varit hans avsikt.. Han visste att de letade efter honom nu. Att de anklagade honom för att ha tänt på. Att han hade dödat kvinnan. Men det hade ju inte varit meningen... att hon skulle dö!!

Hennes ansikte satt som fastlimmat under hans ögonlock.. hennes blonda hår, de blå ögonen och den litet krokiga näsan.. och han mindes hennes ord igen...

— Du, din jävul! hade hon skrikit åt honom så fort han öppnat dörren och klivit in från förstugan. Din djävla tjuv jag vet att det var du! Jag visste det! hade hon forsatt med den där gnälliga finlands-

svenskan som han ibland tyckt så illa om.

— Jag visste att jag inte kunde lita på dig, från allra första stund! Hennes röst som övergick i falsett skar in i öronen på honom.

— Vad i ...vad tar det åt dig?

Han hade tagit några steg fram mot henne.

— Lugna ner dig nu.

Han sträckte sig fram för att lägga armarna om henne och lugna henne.

— Vad har du gjort med pengarna! skrek hon och satte upp armarna framför sig som om hon ville hindra slagen som skulle komma.

— De var de enda jag hade ju! nu hulkade hon fram orden.. tårarna rann utefter kinderna.. och hon snöt sig i klänningsfällan.

— Jag har inte tagit dina pengar, visste inte ens att du hade några, hade han skrikit åt henne. Men hon hade inte gått att tala med. Envisades med att anklaga honom för att ha stulit hennes pengar och ingenting han sagt fick henne att ta reson.

Han hade inte stulit. Han hade aldrig i sitt liv stulit något. Han var ingen tjuv. Han kunde inte förstå varför hon anklagade honom. Jo, de hade grälat kvällen innan, många hårda ord hade blivit sagda. Ord som han ångrat efteråt men inte brytt sig om att ta till-

baka. Men inte skulle han ge sig till att stjäla bara för att de var oense om saker och ting.

Så hade hon börjat gapa och skrika igen, och så hade han klippt till. För att få tyst på det hysteriska fruntimret hade han klippt till henne. Hårt! Hon hade fallit rakt in i köksskåpet, hasat ner på golvet och blivit liggande.

- Maarit! Förlåt!

Han hade gått fram för att hjälpa henne upp och såg att hon hade svimmat.

- Fa'n! Djävla fruntimmer! Vad skulle hon gå på så där för?

Han hade lyft upp henne och burit in henne i kammarn. Men inte tänkte han stanna tills hon kvicknade till och började igen. Han hade gått ut i köket hållt upp en kopp ur kaffepannan på spisen och satt sig på trappen utanför. Visste inte vad han skulle tro.

Inte hade hon några pengar. En anledning till bråket kvällen innan hade ju just varit det - att hon inte hade ett öre. Hon hade tjatat om att han inte betalt för sig.. .hyran och maten.. på hela månaden. Och nu var hon helt utan... skulle hamna på fattighuset - det skulle hon men innan dess skulle hon gå till länsman, det skulle hon...

— Ja, gå till länsman, du. Men var försiktig med vad du säger, det finns ju ett och annat att anmärka på när det gäller dig och ditt leverne. Länsman har nog hört ett och annat om finska änkan.

Han var ganska säker på att hon inte skulle gå till länsman, eller.... Det som sedan hänt kunde han inte riktigt förstå. Jo, hon hade börjat med sitt skrikande igen och kallat honom "Tattar-jävel" och då hade han blivit ursinnig, tagit den tända fotogenlampan som stod på kommoden bredvid sängen och utan att tänka slängt den mot henne.

Sedan blev det helt svart i skallen på honom och när han kom till sans igen brann det för fullt i hennes kläder och i sänglinnet. Skräcken inför den synen förlamade honom. Han kunde inte röra sig. Han hade bara stått där och stirrat på eldsflammorna och röken och hört hennes hemska skrik. Han mindes inte mer.

Olle och Britta kom springande mot henne när hon närmade sig stugan i skogsglántan i Johannesberg..

— Mor., Mor! Så länge mor stannade! Vad har mor i korgen??

— Får vi se!!

Innan hon hade satt ner korgen var de i den och rev och slet.

— Var är karamellerna?

De visste att där skulle finnas karameller. Handlarn brukade ju alltid sticka åt dem en eller annan när de följde med till handelsboden.

— Men stilla er nu barn!! Var är Lill-Stina?

Josefin skrattade mjukt. Lugn, lugn! Ni måste nog få i er litet mat först. Karameller blir det inga nu!

Hon tog karamellstruten från sin son och lade tillbaka den i korgen.

Inne i stugan märkte hon att elden i spisen slocknat, tvåringen sov middag i den lilla vaggan som Joels far snickrat. Ja, egentligen var det ju Malins sovplats numera, men Lill-Stina älskade sin vaggan och brukade vilja ligga i den fortfarande. Hon lät henne sova och lade ner Malin i korgen när hon tömt den på den goda maten Tekla så generöst skickat med. Fläsk! Och en korv. Socker och riktigt kaffe! De var för snälla handlaren och hans Tekla. Det var så att hon skämdes. Så fort de kommit på bestånd igen skulle hon betala tillbaka alltsammans. Det var ett som var säkert.

Efter maten och efter att ha ammat lillungen och satt på henne en torr linneblöja satt hon kvar i gungstolen med flickan i famnen och lät tårarna komma strömmande. Olle och Britta tog hand om disken och matade hönsen. Lill-Stina som vaknat av allt stöket satt fortfarande och knaprade på sin fläsksvål.

Vilka fina ungar hon hade. Hon älskade sina barn och ville för allt i världen inte att de skulle tas ifrån henne. Som Kalle och Helge. Ja, nu hade hon ju lämnat ifrån sig dem självmant och ingen hade egentligen tagit dem ifrån henne. Men hon hade ju helst velat ha alla barnen hos sig. Fast det var ju för väl att

de inte var här nu. De hade det bäst där de var. Och visst fick hon träffa dem när hon ville. Men det var så långt borta. Och inte blev det av att ge sig iväg så långt. Men hon skrev ofta och brukade få ett eller annat ord från Anna eller mor och far. Det hade varit det bästa så. Det hade de alla tyckt.

Hon gungade sakta den lilla och nynnade på en melodi. Så fint det var... Lillan nöjd och på väg att somna. I det sneda solljuset som strålade in från kammarfönstret såg hon små glittrande dammkorn virvla runt som en stjärnhimmel. Olles och Brittas ljusa röster och skratt trängde in utifrån gårdstunet. Ja-ja, hon suckade tungt. Om ändå Joel hade varit här hos henne. Men det kändes rogivande att sitta här och gunga med lillflickan, lyssna till sina barn och se solstrålarna leka tafatt med dammet.

Tankarna vandrade än hit, än dit. Hon kunde riktigt se dem framför sig. Johan Kling, hennes far den indelte soldaten och torparen, lång och ståtlig hade han varit en gång. Och hennes mor Lovisa, en ljushyllt vänlig kvinna med mjuka drag och med en väl tilltagen kroppshydd. Johan hette egentligen Klang men på kompaniet hade det redan funnits en soldat med det namnet så han hade fått byta namn till Kling.

Hon skrattade litet åt det. Johan Kling! Det lät skojigt.

Hon saknade dem alla därhemma och hade väntat länge nu på att höra hur det stod till hemmavid. Hur hennes pojkar Kalle och Helge hade det. De måste vara riktigt stora nu och till god hjälp med sysslorna på torpet.

Jo, hennes föräldrar hade ju haft Kalle hos sig ända sedan han föddes men de började komma till åren och när Anna, Josefins syster, gift sig med sin Edvard hade hon tagit sig an Kalle. När Helge föddes var hon och Joel fortfarande inte gifta och de hade samtyckt till att Helge också skulle stanna kvar hos Anna och hennes man, i varje fall för tillfället, då Joel fått arbete i närheten av Falköping och han och Josefin skulle flytta dit strax efter vigseln. Sedan hade de andra barnen kommit, det ena efter det andra. Olle. Britta. Kristina och nu Malin.

De hade flyttat runt till olika landsändar och arbetat hårt med det arbete som fanns att tillgå. Dräng och piga. Det ena lilla torpet efter det andra hade varit deras boplat. Ibland hade de varit inhysingar hos sitt husfolk. De hade också verkligen fått slita hund för brödfödan. Likt tattare hade de dragit runt kring bygderna med sina barn och sitt bohag. Men

nu var det slut med det. Hon hade ingen ork kvar. Här skulle hon stanna.

Stugan här i skogsglantan var deras hem nu. Joel fick göra som han ville, men hon orkade inte längre. Sex barn och hårt arbete, svält och umbäranden hade till sist knäckt henne. Värken i underlivet oroade henne. Kanske var det kräftan? Inte fick hon sova, inte fick hon äta sig mätt. Sysslorna måste skötas, barnen hjälpte ju till och var riktigt duktiga, men det var mycket att stå i. Kon skulle mjölkas, hönsen matas, veden huggas och så hade hon tjänsten hos Henrikssons som låg som en mara över henne.

Var fanns han, hennes Joel? Hade han övergivit henne? Var det sant det som Karin berättat för henne där på landsvägen?

Och vem var kvinnan i Dannemora?

Det hade slutat regna. Alldeles mörkt och tyst var det nu omkring honom, ja förutom en groda som kväkte i det vattenfyllda diket intill. Han hade krupit ut från skyddet under trädet och stod mitt på landsvägen. Huttrande gned han sina stelfrusna lemmar. Det var en kall och fuktig natt. Han såg upp mot stjärnhimlen. Himlavalvet var alldeles svart med en fullmåne och stjärnor överallt. Natthimlen var klar nu, ovädersmolnen hade dragit bort och stjärnorna blinkade åt honom.

Han började gå utmed vägen inte riktigt klar över om det var åt rätt håll. När han gått en bit i månskenet kom han på en tom lada. Han kröp in i ladan helt förbi av trötthet och somnade nästan genast i ett hörn. En tung, orolig sömn. Han drömde att han drunknade. Djupare och djupare sjönk han i ett brunsvart, grumligt vatten.

— Här ligger en fa'n och sover!

Va! - med ens var han ute ur drömmen och såg ett skäggigt, ärrat ansikte luta sig över honom. En suddig figur, och en till alldeles bedvid. Det var halvmörkt i ladan och han hade svårt att se männen som väckt honom.

— Ursäkta om vi väckte dig! sa den ena av suddfigurerna.

— Vi blev bara så förvånade av att hitta nå'n i ladan, fortsatte han. Det regnar som bara fa'n därute och vi är ordentligt våta.

Sedan satte de båda männen sig i en annan del av ladan och viskade. Han kunde höra ett och annat men förstod inte orden.

Joel var helt vaken nu och oron och rädslan steg inom honom. Vad var det för ena? Och vad viskade de om? Bäst att dra iväg, tänkte han. Tattare antagligen, landsvägsstrykare – som han själv. För det var ju det han var nu. Nej, han måste iväg. Det ljusnade ute och han måste vidare. Konstigt att männen kommit in i "hans" lada! Kanske var de inga tattare utan folk som letade efter honom. Och nu satt de där och smidde planer på hur de skulle få fast honom. Men han undrade varför de inte kastat sig över honom med detsamma de sett honom. Medan han sov. Nej

det fanns ingen rim och reson i det. Det var säkert tatarfolk.

— Vill du ha en sup, din fa'n?

En av "tattarna" sträckte sig fram och visade upp en brännvinsflaska.

— Nog ser du ut att behöva en styrketår, fortsatte han. Men ta det fint, det är inte mycket kvar

— Nä, tack! Jag ska inget ha, men tackar som frågar.

Han tänkte att det skulle nog ha smakat bra, men han var rädd att det ena skulle leda till det andra och de skulle börja fråga om sånt han inte ville svara på.

— Jag ska nog dra vidare jag, sa han och reste sig upp för att ta sin fiol och gå.

— Va, fa'n har du så bråttom för?

Mannen utan flaska hade rest sig upp och ställt sig mellan Joel och ladöppningen.

— Säger du nej till en sup? Va e' du för en? E'du på rymmen eller?

Han flinade och spottade ut en uppharklad loska som hamnade på Joels fiollåda.

— Spottar du på felan min!

Joel såg rött. Högernäven satt där... Smock

Innan någon av dem hann blinka hade Joel greppat sin fiol, hoppat över mannen och sprungit ut ur la-

dan. Han såg sig om, men kunde inte se någon av dem komma efter honom. Han hade sprungit över till andra sidan landsvägen och hade väntat sig att de skulle komma farande efter honom. Men ingen kom.

Det var full dager och solen sken. Regnvädret hade stoppat upp men bortöver kunde han se svarta åskmoln torna upp sig. Han hade kommit ut ur skogen och runtom låg öppna steniga fält med klungor av enbuskar. Det var ena konstiga typer, tänkte han. Skönt att jag kom undan. Knytet med skaffningen hade han glömt kvar i ladan. Det fanns ändå inte mycket kvar i det, men den torra brödbiten hade ändå varit något att stoppa i magen. Så här tidigt på året hade naturen inget att bjuda på i matväg, inga bär eller annat ätbart, han var hungrig och törstig och kände sig usel. Det värkte i kroppen och uppståndelsen i ladan hade satt igång den förbannade huvudvärken igen.

Han undrade var han befann sig. Måste hitta någon som kan tala om var jag befinner mig, tänkte han när han fortsatte sin vandring utefter landsvägen. Han tänkte på tattarna i ladan, han hade nog rätt. De var tattare. Ärrade ansikten, svarthåriga och deras obegripliga tal, eller viskande, tydde på att det var så.

Själv hade han blivit kallad tattare åtskilliga gånger. Särskilt vid spelningarna där han inte var känd. Hans mörka hår och bruna ögon och det faktum att han var spelman, kanske hade också hans medryckande spel och sätt att hantera fiolen fått många att tro att han var en av vandrarnas folk.

Skulle han vara riktigt ärlig så hade nog Joel själv också undrat om han inte hade tattarblod i sig. Varför blev han så rasande ilska varje gång han blev kallad tattare eller något annat av de tillmälen folk gav dem? Detta med valloner var nog inte alldeles säkert. Hans ursprung var synnerligen dunkelt. Det måste han erkänna. Strukit kring på vägarna hade han ju också, både som barn och vuxen. Och hantverket och fiolspelandet kunde han ju inte bortse ifrån. Hans far hade varit kunnig med snickarverktygen och bror hans hade fått plats som hantlangare till en snickare på Engso Slott. Mörkhåriga och brunögda var de allihop. Men något tattarspråk kunde han inte.

Tänkarna fick honom att minnas barndomen i Västmanland och den tid i hans liv som varit den minst bekymmersamma. Sedan hade han mött Josefin.

Jo, för så var det ju. Josefin torkade tårarna, strök undan en våt hårlock som fastnat vid ena tinningen och befann sig plötsligt öga mot öga med sanningen. Karin hade sagt att det var en kvinna som bränts inne i Dannemora. Varför hade hon glömt det? Inte hade hon väl berättat det för handlarn? Hon ville inte tänka mera på det. Men känslan fanns där.

Det var inte första gången som den känslan fanns där. Svartsjukan! Misstankarna om att det fanns andra kvinnor i hennes Joels liv hade kommit krypande. Som de gånger han varit ute på spelningar och kommit hem fram på morgontimmarna eller nästa dag, full och trött. Bara slängt sig ner i utdragssoffan och somnat. Och hon hade lämnats där med frågorna som aldrig fick några svar. Varför kom han så sent? Varför väckte han henne inte längre som han brukade göra, med livfulla beskrivningar om vad som hänt på festen.. vad den eller den hade gjort i fyllan och

villan.. ? Hon visste att kvinnfolken inte lämnade honom ifred. För så var det ju. Hennes Joel var eftertraktad. Ung stilig och spelman! Det fanns alltid något fruntimmer som lade ut sina krokar. Han brukade skämta om det. Sätta henne på sitt knä, borra in huvudet i hennes hår, viska i hennes öra - Men de har inget för det. Käringarna! . Jag vill bara ha dig , min lilla söta Josefin.. min hustru! Och så hade de kyssts och vänslats och han hade fått henne igen och igen och igen... hennes Joel!

Men tänk om! Hon visste att de senaste årens graviditeter, födslar och allt slit inte gått spårlöst förbi. Hon var inte längre ungflicksaktigt ljuv och det hände allt oftare att hon varit för trött för hans omfamningar som alltid skulle sluta i sängen, höet eller... Eller så var det något av barnen som vaknade och avbröt lekarna. Så hade han kommit hem allt senare från kalasen , tröttare och tröttare.

Hon hade haft på känn att det var något fel och ville prata men han drog sig alltid undan, vände ryggtavlan till och började snarka eller så gick han sin väg med orden:

— Ska du börja nu igen?

Kvinnan i Dannemora! Vem var hon? Eller vem hade hon varit. Hon var ju död nu. Innebränd. Av hennes Joel.

Han hade sett henne redan första kvällen de anlät till marknaden i Falköping. De hade åkt dit för att spela, han och brodern. Inte för att de hade någon spelning efterfrågad, men det fanns ju alltid en chans att de skulle få dra en låt under midsommarfirandet, någonstans. Hon var tillsammans med en annan flicka, och hade suttit på trappen till handelsboden. Han tyckte att hon var det vackraste han någonsin sett. Ett böljande, kastanjebrunt hårsvall och smärt och smidig som en vidja... hennes leende och klingande skratt hade följt honom hela kvällen. Sedan hade de träffats igen vid midsommardansen.

Han spelade hela kvällen och följde henne med blickarna när hon svängde runt med lockarna dansande runt de rodnande kinderna. Hon var flitigt uppjuden och för en gångs skull önskade han att han inte var tvungen att spela. Han ville hålla henne

i sina armar och se in i hennes violblå ögon. Känna hennes armar om sin hals och... Ja, han hade knappt kunnat hålla sig till sista läten. Ville lägga ifrån sig fiolen och bara ta henne i famn. Hon hade sett att hans blickar hängde vid henne och smålett mot honom flera gånger under kvällens lopp.

De hade fastnat för varandra i samma stund de möttes. Hon var det bästa som hänt honom. När Elon ville dra vidare hade han protesterat. Till sist hade brodern gett sig av ensam. Joel hade stannat. Inte hade hennes föräldrar varit glada åt honom och till och med hotat med stryk om han inte gav sig iväg och slutade uppvakta deras dotter. Men till sist hade de gett med sig. Kanske till en del beroende på att de egentligen ville ha henne bortgift.

Josefin hade en son. Hon hade varit trolovad med en torpare i trakten som gick och dog. Lungsot var det visst! Joel hade nog önskat att det inte varit på det viset, men hans känslor för Josefin hade tagit överhanden. Hon var ett par år äldre också men det struntade han i. Det var henne han ville ha! De hade gift sig och flyttat in till Falköping där Joel lyckats få arbete som hantlangare åt en snickare.

Efter några lyckliga år hade lyckan vänt. Snickaren

dog och Joel miste jobbet. En eller annan spelning gav inte mycket till brödfödan och de hade blivit fler i familjen. De hade nu sin första, Helge, och med hustru och nu två barn att försörja kände Joel att nu – äntligen - var det dags att ge sig av. Svärföräldarna och Josefin ville lämna pojkarna kvar hos dem i soldattorpet tills att Joel hittat arbete och bostad. Och så hade det blivit. Kalle och Helge blev kvar hos morföräldrarna.

Men Josefin fick han med sig. De hade fått slita. Många gånger om hade han fått ångra beslutet att lämna Lunda och svärföräldrarna. Josefin klagade aldrig. Hon fann sig tigande i eländet. Men han kunde se att hon for illa. De fick flytta från den ena stugan till den andra när husfolket fick för sig att det var nog.

Man behövde inte deras tjänster som dräng och piga längre.. av vilken anledning undrade han åtskilliga gånger när de fick ge sig ut på vägarna igen.

Men det var svåra tider. För de flesta. Barnafödande och fattigdom, sjukdomar och hunger. Och nu inget arbete. Det slet hårt på hans Josefin. Oron för barnen, nu hade de fyra med lillungen som fötts i vintras, förutom de två pojkarna som nu bodde hos Anna, Josefins syster. Gudskelov för det tänkte han.

Men han visste ju hur det plågade Josefin att inte ha pojkarna hos sig.

Problemen med deras försörjning och de ständiga uppbrotten hade satt sina spår. Hon var tystlåten och sällan eller aldrig hördes hennes klingande ljusa skratt. Det han hade tyckt så mycket om när de träffades och var fästfolk.

Ändå tyckte han nog att de fått det bra i stugan i Johannesberg. Till att börja med i alla fall. Nu hade turen vänt även där. Det hade blivit allt svårare att få arbete och ingen behövde någon spelman. Alla hade det knapert och inga kalas hölls. Hon hade iallafall inte behövt oroa sig för att han bolade med någon annan kvinna, tänkte han. Det hade det inte funnits tillfälle till. Då! Senare, när han kommit till Dannemora hade det väl varit en annan sak. Ensamheten och längtan efter dem därhemma hade liksom varit för mycket.

Han hade mött Maarit när han sökte bostad. Så hade det ena gett det andra och hon hade varit fin och snäll i början av deras bekantskap. Men det där kunde ju inte Josefin veta något om. Han såg återigen finskans ansikte framför sig.

Huvudet värkte och han kände ångesten gripa tag i honom. Han var tillbaka i stugan i Dannemora igen,

såg eldsflammorna och hörde Maarits skrik. Benen blev alldeles matta och han var tvungen att sätta sig ner.

— Fa'n! Han försökte slå bort tankarna som kom och torterade honom igen, men det gick inte! Vad hade han inte ställt till med? Hur skulle han klara sig nu? - Bara jag kommer hem till Josefin - tänkte han. Bara jag får vara hos henne i stugan och vara med barnen igen så blir allting bra - det kände han.

Lill-Stina börjar hosta... En konstig hosta som får Josefin att springa upp, fortfarande med babyn i famnen får hon tag om flickan och dunkar henne i ryggen. Fläsksvålen! Den har fastnat i halsen! Hon skyndar sig att lägga ner Malin i vaggan, tar Lill-Stina och vänder henne upp och ner medan hon skakar henne häftigt. Flickungen börjar gråta. Högt och ljudligt. Tack Gode Gud!! Ingen fara skedd. Fläsksvålen ligger där som en liten vit mask på trasmattan. Malin sätter också igång! Nu har hon två skrikande ungar att ta hand om...

Hon sjunker ner på en av pinnstolarna och trycker pannan mot köksbordet.

Gode Gud låt det vara tyst! Hjälp mig - Jag orkar inte mera!!! Hon hade mjölkat Rosa och mockat i lagår'n. Tagit in mera ved till vedlår'n, hämtat in yxan och späntat upp en vedklabb som var för stor

att stoppa in i spiselöppningen. Hämtat upp en hink vatten ur brunnen och sett hur halva det spruckna brunnslocket föll ner i brunnen. Hon orkade inte bry sig. Allt föll sönder och samman omkring henne. Då hörde hon göken. Det var första gången denna vår.

Ko-ko, ko-ko -

Hon försökte höra från vilket väderstreck det kom. Nere från bäcken tycktes det. Söderut...

En rysning for genom hennes tunna kropp. "Södergök är Dödergök"

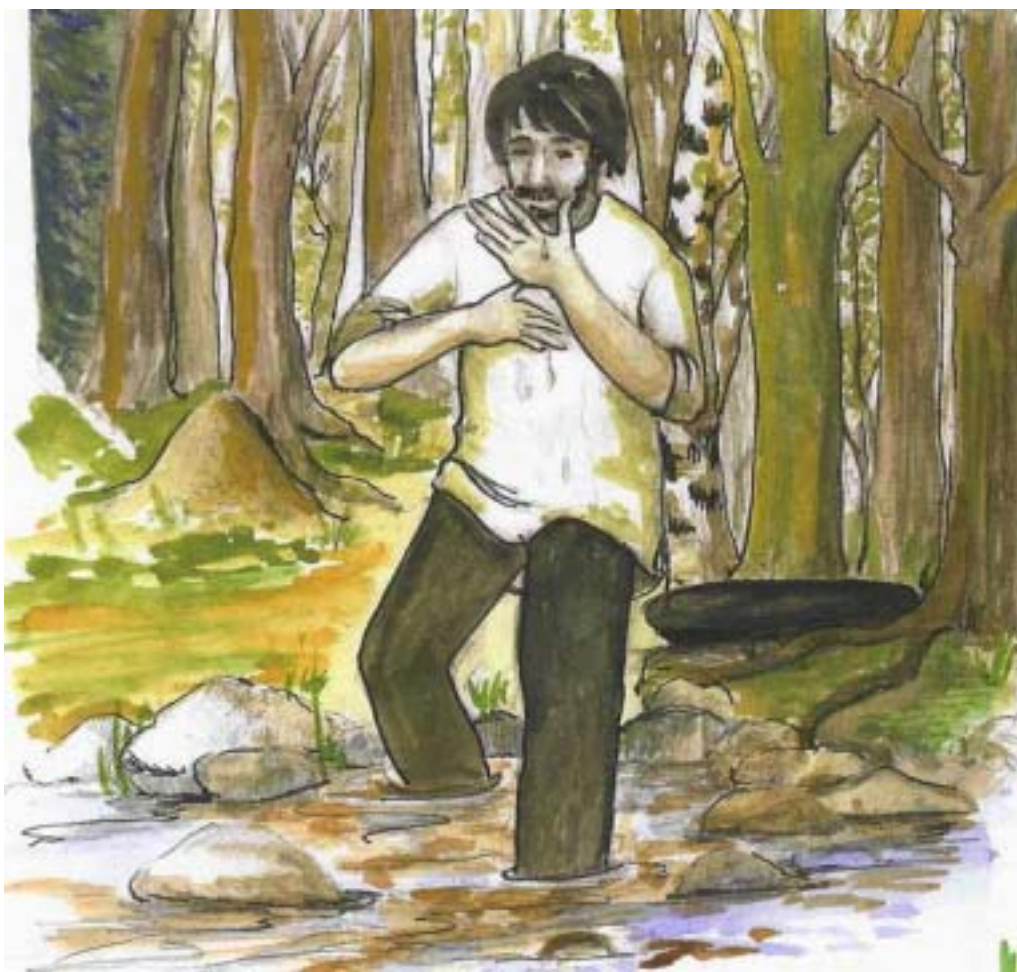
Joel!! Tanken på Joel fyllde henne med en isande förfäran. Han var död! Så var det! Hennes Joel var död.

Dumheter! Nu fick hon verkligen lov att sluta med sina hemska tankar. Joel var inte alls död. Varför skulle han vara det? Och det som Karin berättat var bara trams, inte var Joel någon mordbrännare. I morgon skulle det säkert finnas ett brev från honom hos handlarn och nu var det verkligen hög tid att hon gjorde natt och fick lite ro. Barnen sov sedan länge och nu ville hon bara lägga sig ner och somna hon också.

Så trött som hon kände sig måste hon ju kunna sova.

Dagarna hade gått. Och Joel hade gått och gått utmed landsvägar, vandrat över ängar, skogar och fält. Hur länge han varit på vandring visste han inte längre. Allt flöt samman. Allting var ett töcken. Sällan fick han skjuts av någon som liksom han var på väg någonstans. Sällan fick han något att äta. Att tigga om en matbit hade visserligen gått lättare och lättare alteftersom dagarna gick. Han orkade inte skämmas längre. Vatten drack han ur någons brunn, en klar rinnande bäck vid vädkanten eller till och med ur det grumliga vattnet i vägdiket. Det regnade ofta och kylan kröp ända in i märgen. Han hade fortfarande en hejdundrande huvudvärk, svullna, såriga fötter och skägget täckte hela nederdelen av hans smutsiga ansikte. Han var en bedrövlig syn. Det förstod han.

Tursamt nog mötte han sällan någon. Sulorna på kängorna var helt utslitna och trampade han på en sten ilade värken upp genom ryggraden. Ibland lade han sig att vila i en lada, smög upp på någons höskulle, eller lade sig i ladugården hos korna när han tursamt nog fått mat hos någon bonde eller torpare och lovats sovplats för natten.

Han var trött, så ända in i döden trött. Tankarna och drömmarna gav honom ingen ro. Fruktansvärt trött! Även om han lyckades somna så var han än tröttare när han vaknade efter de hemska mardrömmarna. Han hade hört klock-klang ljuda från socknens kyrkor och träffat på uppklädda bybor på väg till högmässan. Det var ju söndag! Och när de närmade sig hade han skyndat sig bort från vägen och gömt sig bakom en stenkummel. Folkskygg hade han alltså blivit. Han den populäre spelmannen! Men han ville inte bli sedd och kanske igenkänd. Till kyrkan vågade han sig inte. Vår Herre såg nog helst att han höll sig borta, tänkte han och kände ångesten återigen ta sitt strupgrepp på honom. Frampå eftermiddagen hade han stött på några tattarvagnar, lastade med trasbylten, grytor, pannor och förtennarverktyg. En hel skock med svartögda ungar hade sprungit bredvid lassen. Kvinnorna hade flinat åt

honom, och de mörklagda karlarna hade ropat till honom på tattarnas eget språk - ett språk han inte förstod. Kanske trodde de att han var en av dem. Han fortsatte att gå utan att svara. Lugnast så, tänkte han.

Det hade varit igår, nu framåt kvällen hade han sett kyrkan. Kykan hemmavid! Känt igen tornet och trakten runt om och vetat att nu var han hemma. Han skulle ta omvägen över skogen. Han ville inte möta någon av byborna. Ville inte att de skulle se honom i det tillstånd han befann sig . Smutsig, med trasiga kläder och orakad. Han behövde verkligen vaska av sig innan han mötte Josefin.

Han klättrade ner från sitt läger på klipphyllan som faktiskt hade inneburit en välbehövlig stunds vila, han hade kunnat sova en kort stund. I bäckens iskalla vatten gnodde han bort blodresterna från händerna, blaskade av ansikte och skägg, stoppade skjortan innanför byxlinningen och klafsade så iväg ut efter åkerkanten upp mot skogsbrynet.

Det hade hunnit mörkna på innan han kom fram till stugan. Han hade tvättat av sig det värsta i bäcken, men skägget och de trasiga kläderna kunde han nu inte göra mycket åt. Därinne i stugan sov hans älskade Josefin och barnen. Han öppnade försiktigt dör-

ren men ville inte genast gå in och väcka dem. Det kändes så skönt att vara hemma igen, att bara sätta sig här på trappen och veta. Han sjönk ner på golvet i vrån intill den halvöppna dörren. Kände hur in i döden trött han var. Snart skulle han få ta dem i famn och vara hos dem igen. Trygg och lugn. Tills dess skulle han bara vila litet här på stugtrappen...

Josefin hade vaknat och upptäckt att hon satt upp i sängen. Något hade väckt henne. Precis när hon nyss somnat in efter att ha grubblat sig igenom ett par timmar. Nej det var inget av barnen, de snusade och sov ovanligt nog. Inga barnskrik för en gångs skull! Det var fortfarande mörkt både ute och inne i stugan. Vad var det som hade väckt henne? En rätta kanske. Det fanns gott om dem inne i stugan. Hon hade just lagt ner huvudet på kudden igen när hon hörde ett ljud från stugdörren. Hon kunde känna draget och förstod att dörren var öppen. I bara särken och barfota tassade hon bort till öppningen.

Någon rörde vid honom och först trodde han att det var tattarna! Sen insåg han att det måste vara Maarit! Finnänkan! Men hon var ju... Han fylldes av skräck!! Det måste var hennes vålnad. Vitklädd,

särk och allt!! Han såg henne nu! Han försökte resa sig och springa sin väg. Men den som höll armarna om honom var förvånansvärd stark. Han kom ingenvart!

— Joel! Min Kära Joel, är det verkligen du!

Josefin hade genast känt igen hans gestalt, mera med känslorna än med synen. Han hade suttit i mörkret, hopkrupen på översta trappen. Det var något fullständigt uppgivet i hans kroppställning och först trodde hon att han sov.

Han hade kommit hem till henne! Hon såg ömt och lyckligt på den eländige gestalten som satt där lutad mot trappväggen. Han verkade skräckslagen, en trasig, smutsig, skäggig och förvirrad Joel.

Han hade sovit och var nu inte riktigt vaken, så var det naturligtvis!

— Men Joel! Stilla dig, vad tar det åt dig? Det är ju jag! Josefin! Är du alldeles från vettet? Joel, du är hemma!

Joel blev äntligen klar i skallen och mindes att han kommit hem. Josefin, min söta rara Josefin! Hon hörde honom sucka djupt. Hon fick hjälpa honom in i stugan och in på kammarn. Han var helt slut. Fortfarande hade han svårt att få reda på tankarna och ville bara sova. Nu var han trygg och han lade ner sitt huvud i Josefins famn. Han hade kommit hem till henne!

Gud vare lov!

Josefin hade försiktigt lyft upp Lill-Stina och lagt ner henne hos Olle och Britta. Sedan satte hon sig hos Joel. Längre, längre bara såg de på varandra. Ingen av dem sa något. Hon la sig ner bredvid honom och öppnade sin famn.. han kröp intill henne och tryckte sitt huvud intill hennes bröst. Hon vaggade honom sakta som en liten barnunge. Hon kunde knappt andas, han höll om henne så hårt och hon kände hans snyftningar som om de var hennes egna. Hon grät också, av glädje eller förtvivlan var kanske svårare att veta. Efter en stund hade hon också somnat.

Joel höll fortfarande om henne när hon vaknade av Malins gråt, hon drog sig försiktigt ur hans famn och skyndade sig att ta upp den lilla ur vaggan och ge henne bröstet. Ville inte att han skulle vakna. Ville bara sitta där med deras minsta glupskt sugande

näringen ur hennes kropp medan hon såg på hans kära ansikte. Orakat och mera färat än hon kunde minnas.

I morgon skulle hon få veta. Eller snarare idag. För det ljusnade bort över gläntan. Lillungen hade somnat igen. Mätt och beläten. Det förvånade henne att hon fortfarande hade mjölk nog för att mätta den lilla. Men så var det, gudskelov. Hon bytte torrt i vaggan och lade försiktigt ner henne. Sedan kröp hon ner till Joel igen. Hon hade hört väggklockan i köket slå fem spröda långsamma slag, hon måste komma ihåg att dra upp klockan. Det var strax tid att stiga upp och ta itu med dagens sysslor. Mjölknings och frukost, väcka Olle som skulle till skolan, men ännu hade hon litet tid och hon ville känna närheten av Joel igen.

Hon makade försiktigt undan hans arm. Det skulle hon inte ha gjort! Plötsligt satte han sig upp. Stirrade tomt på henne. I det svaga morgonljuset kunde hon se hans ögon som stora mörka hål, tomt stirrande på henne. Han rusade upp ur sängen, så häftigt att hon nästan ramlade ner på golvet. Vilt fåktande med armarna, svängande kroppen hit och dit. Och han skrek hela tiden. Gud så rädd hon blev! Vad tog det åt honom!! Vad var det han skrek? Ord som hon inte förstod! Konstiga osammanhängande meningar, och

hemska ljud...

— Men Joel, sluta! Seså! Du är ju hemma nu! Det är jag! Josefin! Snälla söta rara, sluta! Du skrämmer barna!

Ingenting hjälpte. Han betedde sig helt vansinnigt. Han var galen!

Barnen vaknade och stugan fylldes av skrik och gråt. Det tycktes göra honom ännu galnare. Hon hörde sig själv storgråtande böna och be honom sluta.

Olle och Britta som inte kände igen sin far i den långhårige, skäggige och vilt fåktande mannen såg bara en främmande galen karl som tycktes hota deras mor.

Olle, en modig liten pojke på åtta år, mindes sin fars ord när han skulle ge sig av,

— Nu är det du som är karl i huset, Olof! Herre på torpet. Ta god hand om fruntimren medan jag är borta.

Ingen brukade någonsin kalla honom Olof så han hade förstätt att det var allvar. Han insåg att det var nu det gällde, han måste försvara sin mor och systarna. Han sprang ut i köket, slet åt sig spiskroken och attackerade främlingen bakifrån. Spiskroken fastnade i galningens byxlinning och Olle höll fast ordentligt.

På något sätt hade Joel fått grepp om yxan som Josefin lämnat kvar lutad mot vedlären och nu svängde han den vilt omkring sig. Olle hann känna igen sin far innan han träffades av det första yxhugget. Sedan föll han ner på golvet. Josefin som såg sin son träffas av yxan och blodet som sprutade ur hans hals när han föll kastade sig mot Joel och försökte ta tag i yxan. Det var lönlöst. Det blev en vansinnesdans med Joel, fortfarande skrikande sina hemska obegripliga ord och med yxan i högsta hugg.

Britta hade krampaktigt greppat tag i moderns särk och följde med i dansen. Nästa sväng med yxan träffade femåringens spröda hjässa och hon föll strax intill sin brors livlösa kropp. Äntligen stannade Joel upp. Tystnade. Stirrade med sina djupa svarta ögonhål på Josefin. Sänkte blicken ner mot barnen på golvet och blodpölarna som blev större och större. Så höjde han yxan igen!

Det var alldeles tyst i den lilla stugan. Bara köksklockans rytmiska tickande hördes. Lill-Stina hade skakande av skräck tagit sin tillflykt till sin vanliga plats under köksbordet där hon brukade gömma sig när hon blev rädd. När far och mor grälade, syskonen bråkade med henne, när tattarna kom eller den bullrande prästen. Där var hon trygg, tryckt tätt intill väggen längst in under bordet. Hon vågade sig inte fram ännu men hon kikade försiktigt under bordsdukens kant lagom för att se en hopkurad figur, likt ett lodjur på språng mot sitt offer, ta sikte på stugdörren och med ett vrål försvinna ut genom dörröppningen. Hon satt kvar – hulkande och skakande. Bäst att hon stannade där hon var.

Malin jollrade i vaggan och Lill-Stina stoppade tummen i munnen och la sig på golvet under bordet.

Till sist somnade hon och vaknade inte förrän hon hörde en röst som ropade..

- Fru Johansson!! Fru Johansson! Jag kommer med post!

Det var handlarns Kalle, springpojken som kom. Ditskickad av Tekla som tyckte att Josefin skulle ha brevet som postiljonen avlämnat i handelsboden strax efter att hon varit där. Den fjortonårige Kalle möttes av en syn som han aldrig skulle komma att glömma.

Aldrig i hela sitt liv! Det sa han också till landsfiskalen vid förhöret efter att det larmats från handelsboden dit han sprungit som han aldrig sprungit tidigare. Andfådd och stammande hade han till sist kunnat berätta för handlarn.

Jo, han hade gått den dryga halvmilen till Johannesberg. När han kom fram hade han hört Rosa råma, mjölkstinn, från lagärn. Trodde att det var där han skulle hitta frun och först gått dit. Men där fanns hon inte. På vägen upp mot stugan hade han nästan snubblat på en yxa. En blodig yxa. Stugdörren hade stått på vid gavel och han hade stigit in, ropat på fru Johansson. Inne i stugan hade han mött en syn så hemsk att han inte kunde hitta ord att beskriva... Nej, några levande varelser hade han inte sett.

Men det fanns det, två små flickebarn. De enda överlevande vid det hemska dådet i Johannesberg en majnatt 1917. Josefin's Joel blev till sist infångad och satt på Svart-sjöanstalten där han ett år senare tog sig själv av daga genom hängning. Kanske skulle man kunna tillägga att Joels fiol hittades vid förstutrappan och brevet som Kalle kom med var från hennes föräldrar som ville att de, det vill säga Josefin och barnen, skulle flytta hem igen.

De hittade honom i Henrikssons lada. Djupt försjunken i en dvalliknande sömn. När de tog tag i honom och lyfte upp honom för att sätta på fångslet ömsom skrek han som ett sårat djur, ömsom log han ett dåraktigt leende...

— Felan! Glöm inte min fela! Var är min fiol?

Vid förhöret kunde han inte klart redogöra för sina åtgöranden den senaste tiden. Upprepade bara gång på gång.

- Jag menade inget illa - jag ville inte ta död på'na
Om han med detta hänsyftade på hustrun eller på kvinnan i Dannemora var det ingen som visste.

Sina olyckssaliga barn nämnde han aldrig... inte med ett ord.

EPILOG

Så kunde det ha gått till, det hemska dådet i Gott Röra är nittonhundrasjutton...

Men jag hade fel, helt fel... sanningen var en helt annan, vilket framkom när den gamla tidningsartikeln från trakten (Norrtelje Tidning) till sist anlände på nätet. Jag hade gjort efterforskningar för att få fram litet mera fakta kring den händelse som under hela mitt liv hängt som ett svart moln över mitt och resten av familjens huvuden. Jag hade insett att jag behövde skriva av mig alltihop, och ville veta mera innan jag skrev vidare. Det skulle dröja.

Tills jag nu satt med svart på vitt. En tidningsartikel från 1917 som rapporterade om vad som egentligen tilltragit sig i den lilla torpstugan i Roslagen. Där fanns inte ett ord om någon yxa, ingenting om någon förtvivlad pappa och äkta man som slagit ihjäl sina barn och sin fru. Istället handlade artikeln om en

förtvivlad maka och mor som i desperation hängt sig i kakelugnens spjäll efter att först ha strypt två av sina barn. Det jag under alla år trott hade hänt och byggde min berättelse på var inte sant!

Men, hur kan det komma sig att min mamma fått växa upp i tron att det var hennes pappa som utdelat de dödande yxhuggen – när det inte ens förekommit några yxhugg? Och att han sedan skulle ha dött på Svartsjöanstalten – när han inte ens suttit fängslad? Ett mysterium!

Kanske hade reportern fått allt om bakfoten! Nej! Den version av händelsen som min mamma och hennes syster fått sig till livs var troligen ett välmenande men underligt sätt att ge de överlevande småflickorna föreställningen att det var deras far som var boven i dramat. Inte modern! Kanske tänkte man att det skulle vara ännu hemskare om de visste att det var deras mamma som dödat de äldre syskonen och sedan sig själv. Kanske var det släkten som ansåg att skammen skulle döljas - och Joel den som borde lastas för det hemska som hänt. Det blir för alltid ovisst. Vad än avsikten nu varit med deras hemska skildring av dramat, så blev det knappast till någon lindring av den plåga som min mamma och hennes syster fick med sig ut i livet.

Vad vet man om vad som rör sig i huvudet på en treåring? Min mamma var ju där och hade kanske både sett och hört vad som verkligen hände. Men de få tillfällen då hon svarat på våra frågor och verkligen sagt något om detta hemska, så har det varit det hon trodde hade hänt hela sitt liv... det lilla man berättat för henne och systemen. Varför hon och hennes syster undgick samma öde som sina äldre syskon måste ha varit en ständigt återkommande fråga. Att hon inte velat veta vad som hände kan ju ha sin förklaring. Det hon brukade säga var - Jag vet inte vad som hände, jag var ju så liten - men de sa att pappa slagit ihjäl mamma och mina syskon med en yxa - och en annan gång De sa att pappa hängde sig på Svartsjö!

Men hon försökte aldrig verkligen ta reda på om det var sant. Det fanns kanske ingen anledning att tvivla på om det var sant eller ej. Oftast pratades det inte om detta olyckssaliga och skamliga och vi barn vågade inte heller fråga. De gånger vi lyssnade på de vuxnas prat och hörde något om det hemska vågade vi knappt lyssna. Det var för hemskt!

Så lösryckta ord och obegripliga meningar gjorde därför att jag och mina två systrar fick ett mycket dimmigt begrepp om vårt ursprung. Bortom mam-

mas och pappas släkt i Småland och Västergötland var det minst sagt mycket suddigt. Bortsett från mammas bröder i Sandhem, moster Elsie och mormors syster Lisa fanns det inte många släktingar som vi visste om, träffade eller som för den delen någonsin kontaktade oss. Jag har ett dimmigt minne av en tur till morfars släkt i Enköping, men det är knappt att jag minns.

Våra morföräldrar var under vår uppväxt och fram till deras död Leonard Wilhelmsson och hans hustru Marta i Gottröra. Vi visste att de inte var mammas biologiska föräldrar, men de var snälla och var ju ändå mormor och morfar. Fosterföräldrarna som tog emot mamma och hennes syster Elsie och gav dem ett hem.

Som vuxen har jag haft jämt göra att klara av mitt eget liv, med två äktenskap, barn och familj, jobb, studier och utvandring och allt vad vuxenlivet för med sig. Frågorna och önskan att få vetskap fanns dock där hela tiden. Man blir äldre och saker som rötter och ursprung får en ny mening - jag ville verkligen veta. Veta vem jag är, var och vad jag kommer ifrån, inte minst vad jag för vidare till mina barn och barnbarn.

Min berättelse ” Södergök är Dödergök ” är således en uppdiktad skröna. Alla personnamn, vissa orter och gårdsnamn är till största delen fiktiva. Trots det har min närmaste släkt på mammas sida, mina systrar och systerdöttrar, reagerat mycket negativt på berättelsen som jag i ett tidigt skede publicerat på min blogg.

De förstår verkligen inte hur jag kan *lämna ut* mamma, släkten och oss alla till *allmän beskådan*. Jag har begått en gruvlig handling. De har därför klippt av banden så att säga. Mamma läste aldrig det jag skrivit innan hon avled efter ett långt liv, hon blev nästan lika gammal som sin moster som levde till sitt 95:e år. Mamma var 91 år fyllda när hon år 2006 somnade in lugnt och stilla. Jag vet inte vad hon skulle ha känt eller sagt om mitt tilltag. Men nu finns hon alltså inte längre kvar hos oss. Lill-Stina, eller som hon heter ”på riktigt” - Ingrid.

Vad jag däremot vet är att jag inte kan acceptera att det skulle finnas något att skämmas över, eller för den delen att gömma undan för efterkommande och andra. Vilken annan person är förresten intresserad av vad som hände en stackars fattig lantbruksarbetare och hans familj under de kanske värsta åren

innan industriutvecklingen, socialdemokratin och arbetarklassens framtid stakades ut. Det är nästan hundra år sedan. Människor hade det svårt, dessa mina släktingar var bland alla de som led och blev offer i fattigdomens, nödens och slitets Sverige.

Visst blev det kanske en onödigt skrämmande berättelse. Men ändå kanske inte så plågsamt otäck som de tankar om dådet som troligtvis grott i de två flickebarnens sinnen. Nog hade det varit bättre för dem och oss att veta att det var fattigdom och elände som drev deras mor till det yttersta och inte en galen far som besinningslöst tog sina barn och sin hustru av daga med en yxa!

Jag hade i varje fall sluppit ifrån de oroliga funderingar som jag haft ifråga om arvsanlag och galenskap.

Jag vill också tacka mina barn och barnbarn och min käraste och enda väninna som stöttat och uppmuntrat mig under skrivandets gång.

Enligt artikeln i tidningen hade detta hänt, Modern (mormor Elin) hade efter ett gräl med sin make (morfar) läst in sig i kammaren och där strypt de två äldsta barnen och sedan tagit sitt liv genom hängning (i spjället.)

Överlevande var två småflickor. En treåring och ett spädbarn. Ingrid (mamma) och Elsie (moster).

Fadern (morfar Edwin) hade dött ett år senare i influensa (spanska sjukan?) då anställd som lantarbetare hos en bonde i Sörmland. (enligt uppgift från Stadsarkivet) De hade fått bud om vräkning från stugägaren.

Författarens mejladress:
solweig.wictorsson@gmail.com
Blogg:
<http://canoviktor.blogspot.com>